

У процесі проведення семінарського заняття оцінка дій його учасників дається самими студентами а в кінці заняття (при підведенні підсумків) - викладачем.

Індивідуальне навчальне заняття - проводиться з окремими студентами з метою підвищення рівня їх підготовки і розкриття індивідуальних творчих здібностей. Індивідуальні заняття організуються за графіком індивідуального навчального плану студента і можуть охоплювати частину або повний обсяг занять з певної дисципліни, а в окремих випадках - повний обсяг навчальних занять для конкретного освітнього чи кваліфікаційного рівня.

Консультація - форма навчального заняття, при якій студент одержує відповіді або пояснення від викладача на конкретні питання визначених теоретичних положень та аспектів їх практичного застосування. Консультація може бути індивідуальною або проводитися для групи студентів. Обсяг часу, відведений викладачу для проведення консультацій по конкретній дисципліні, визначається навчальним планом. Як правило він складає 2 академічні години.

Навчальна конференція також є організаційною формою навчання, яка забезпечує педагогічну взаємодію викладача й тих, хто навчається. Вона спрямована на розширення, закріплення та вдосконалення знань. Підготовка до конференції починається з визначення теми, добору питань, які сукупно розкривають обрану тему. Головне в конференції – вільне, відверте обговорення проблемних питань. Конференція за своїми особливостями близька до семінару і є його розвитком, тому методика проведення конференцій подібна до методики проведення семінарів.

5.3. МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЗНАНЬ, ВМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ

У навчальному процесі використовують такі види контролю: вхідний, поточний, проміжний, підсумковий і відстрочений.

Вхідний контроль ставить за мету виявити базовий рівень підготовки студентів за дисциплінами, що складають основу курсу, який вивчається; розподілити студентів за рівнем підготовки для диференціації і індивідуалізації навчальної діяльності. Основні форми вхідного контролю: тестування, співбесіда, опитування.

Поточний контроль здійснюється з метою перевірки рівня знань студентів на етапі первинного засвоєння навчального матеріалу; а також створення надійної системи управління навчально-творчою діяльністю з опанування змістом дисципліни. Основні форми контролю: дидактичні і ділові ігри, семінарські заняття в активній формі, тренінги, тестування, складання і рішення тематичних кросвордів, участь у вікторинах, наукових гуртках, конференціях тощо.

Проміжний контроль оцінює знання, уміння і навички студентів за результатами вивчення окремих навчальних модулів (розділів) або тем навчальної дисципліни. Формами проміжного контролю знань є: атестація, модульний контроль (модульна контрольна робота), рубіжний контроль та ін.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання студентів на визначеному освітньому (кваліфікаційному) рівні на окремих його завершених етапах. Основними формами контролю є іспит і залік. Якщо у вищому навчальному закладі використовується модульно-рейтингова технологія навчання оцінки підсумкового контролю можуть визначатися рейтингом студентів виключно за підсумками складання навчальних модулів дисципліни (іспит або залік відсутній).

Слід зазначити, що всесвітньо відомі педагоги (К. Ушинський, П. Каптерев) піддавали критиці екзаменаційний напрям, як офіційний звіт про знання. Вони вважали його контролем «миттєвих знань». Іспит за їх глибоким переконанням – це: «... значна частина часу, що відбирається від навчального процесу. Підготовка до іспитів, як правило, поспішна і безсистемна. Іспити викликають штучне збудження в учнів сил, напруги, що шкодить здоров'ю. Відповіді на іспитах бувають випадковими і не можуть бути надійним показником зусиль учителя і учня впродовж року» [18; 55].

Відстрочений контроль застосовують з метою перевірки остаточних знань студентів (через певний час після іспиту або заліку), а також для визначення ефективності використання дидактичних засобів і напрямків удосконалення навчального процесу. Основні форми контролю: олімпіади, комплексне тестування, опитування.

Організація складання іспитів і заліків

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться по навчальній дисципліні в терміни, які установлені навчальним планом.

Семестровий іспит – це форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного і практичного матеріалу по навчальній дисципліні за семестр.

Семестровий залік - це форма підсумкового контролю засвоєння студентом навчального матеріалу виключно на підставі результатів його навчально-творчої діяльності за програмою курсу протягом навчального семестру (оцінки на практичних, семінарських заняттях, результати виконання самостійної та індивідуальної роботи).

Студент вважається допущеним до семестрового контролю по конкретній дисципліні (семестровому іспиту, заліку), якщо він виконав усі види робіт, передбачені навчальним планом на семестр по цій дисципліні. Іспити складаються студентами в період екзаменаційних сесій, передбачених навчальним планом. Вищий навчальний заклад може встановлювати студентам індивідуальні терміни здачі заліків і іспитів. При використанні модульного контролю іспити можуть не проводитися.

Іспити проводяться відповідно до розкладу, який доводиться до відома викладачів і студентів не пізніше, ніж за місяць до початку сесії. Порядок і методика проведення заліків і іспитів визначаються вищим навчальним закладом.

У залежності від успішності студента протягом семестру викладачем може бути передбачена можливість «автоматичного» складання іспиту або заліку. При цьому організаційні умови обмовляються викладачем на першому занятті по даному предмету.

Питання до іспиту складаються у кількості не менш, ніж 50-70 на групу. У залежності від змісту і значущості навчальної дисципліни у фаховій підготовці спеціаліста іспит може включати теоретичні питання, практичні ситуації і задачі. При підготовці до іспиту викладач складає екзаменаційні білети (30 на групу). Екзаменаційні білети затверджує завідувач кафедрою. Зміст питань в екзаменаційному білеті повинні відбивати три рівні сформованості знань: репродуктивний, дійовий, творчий.

Викладачу необхідно у ході проведення іспиту намагатися не допускати списування, взаємних консультацій студентів. Приймаючи іспит в усній формі, педагог повинен дотримуватися наступних педагогічних прийомів і принципів: добровільний початок іспиту (черговість складання іспиту визначається за бажанням студентів); доброзичливе відношення до студентів; не переривати відповідь студента; кількість додаткових питань повинна визначатися їх

доцільністю; додаткові питання не повинні носити провокаційний характер.

Результати складання іспитів і диференційованих заліків оцінюються за 4-бальною шкалою („відмінно”, „добре”, „задовільно”, „незадовільно”), а заліків - по двобальній („зараховано”, „не зараховано”). З впровадженням Болонських освітніх стандартів вищий навчальний заклад використовує 100-бальну та літерну шкалу за системою ECTS, які адаптовані до національної 4-бальної шкали (табл. 5.5).

Таблиця 5.5

Уніфікована шкала оцінювання студентів за системою ECTS та національною системою

Оцінка за ECTS		Національна 4-бальна оцінка
Літерна	100-бальна	
A	90-100	„Відмінно” (5) – відмінне виконання лише з незначною кількістю несуттєвих помилок
B	85-89	„Дуже добре” (4+) вище середнього рівня, але з кількома помилками
C	75-84	„Добре” (4) – в цілому правильна робота з певною кількістю помітних помилок
D	70-74	„Задовільно” (3) – непогано, але зі значною кількістю грубих помилок
E	60-69	„Достатньо” (3-) – виконання задовольняє мінімальні критерії
FX	35-59	„Незадовільно” (2) – потрібно доопрацювати матеріал перед тим, як отримати залік
F	0-34	„Незадовільно” (2-) – необхідно переробити (серйозна подальша робота)

Оцінки вносяться викладачем в екзаменаційну відомість і залікову книжку. У випадку неявки студента на іспит або залік в екзаменаційній відомості (графі оцінок) записується – „не з’явився”. Якщо студент пропустив багато занять, викладач повідомляє про це деканат, який у відомості робить запис: „не допущений”.

Загальні критерії оцінки знань студентів на іспиті:

◆ „відмінно” - основні питання розкриті на високому теоретичному і практичному рівнях, студент без ускладнень орієнтується в матеріалі, повністю відповідає на додаткові запитання.

Якість відповідей свідчить про вільне володіння матеріалом лекційних і практичних занять, а також про знайомство з додатковим матеріалом з навчальної дисципліни;

◆ „добре” - розкриті основні питання, а на додаткові студент повністю не відповідає. Якість відповідей виявляє вільне володіння лекційним і практичним матеріалом. Однак, знайомство з додатковими джерелами не систематизовано;

◆ „задовільно” – студент володіє тільки загальним понятійним апаратом, він в цілому орієнтується у досліджуваному предметі, але при розкритті основних питань допускає суттєві помилки;

◆ "незадовільно" – студент робить принципові помилки у відповідях, забруднюється дати обґрунтовані відповіді на всі основні питання викладача, не володіє основним понятійним апаратом.

Повторна здача іспитів допускається не більше двох разів по кожній дисципліні: один раз викладачу, другий - комісії, що створюється деканом факультету. Студенти, що одержали під час сесії незадовільні оцінки і не склали іспит повторно комісії, призначеної деканом, відраховуються з вищого навчального закладу.

Рівень залишкових знань набагато в чому залежить від якості підготовки студентів, методів і форм навчання, а також від того, на якому рівні засвоєння творчого досвіду знаходився студент. Як правило, рівень залишкових знань знижується незначно у тих студентів, які працювали регулярно і навпаки, ті студенти, що вчилися неритмічно через рік тримають у пам'яті не більше 50-60 % вивченого раніше матеріалу.

Аналіз практики зарубіжної вищої школи свідчить про істотні зміни в оцінці знань і відповідає таким вимогам: 1- система має відображувати глибину засвоєння навчального матеріалу (диференціація); 2- необхідно, щоб система стимулювала активну самостійну роботу в оволодінні професійними дисциплінами, виявляла творчу і талановиту молодь (сприяння елітарній освіті); 3- система має забезпечувати об'єктивність та індивідуальний підхід в оцінці рівня сформованості знань і якості навчання кожного студента як особистості.

У табл. 5.6 наведено карту кількісної оцінки організації проведення іспитів і заліків у вищому навчальному закладі.

Карта оцінки організації проведення іспитів і заліків

Критерії оцінки	Зміст критерію
<i>1. Рівень організації проведення іспитів і заліків</i>	1. Організація проведення консультації напередодні іспиту у визначений термін
	2. Наявність питань для самостійної підготовки студентів до іспиту (заліку)
	3. Наявність належно оформленої екзаменаційної (залікової) відомості
	4. Наявність достатньої кількості білетів (у 1,5 рази більше ніж студентів у групі)
	5. Наявність білетів із запитаннями різних рівнів складності для перевірки знань і умінь
	6. Наявність чистих аркушів для підготовки студентами відповідей на білети
	7. Своєчасність початку екзамену (заліку)
	8. Дотримання регламенту проведення: екзамену – 0,33 год. на кожного студента (заліку – 2 год. на академічну групу)
<i>2. Методичний рівень</i>	1. Застосування прийомів диференціації контролю знань
	2. Організація багаторівневого контролю із застосуванням тестів, теоретичних запитань, ситуаційних вправ
	3. Визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу (репродуктивний, діяльнісний, творчий)
	4. Визначення якісних характеристик контролю: а) повнота (наявність повного ланцюга системи знань); б) систематичність (упорядкованість і стрункність); в) науковість (глибоке засвоєння наукових понять, законів, теорій); г) міцність (можливість довгострокового зберігання в пам'яті накопиченої суми знань і засобів діяльності).
<i>3. Педагогічна майстерність викладача</i>	1. Доброзичливе і поважне ставлення до студентів
	2. Терпіння і тактовність
	3. Вимогливість
	4. Справедливість і об'єктивність оцінки
	5. Забезпечення вільного обміну думками
	5. Зацікавленість в успіхах студентів

Проведення державних комплексних кваліфікаційних іспитів

Державна атестація студента здійснюється державною (екзаменаційною) комісією після завершення навчання на

визначеному освітньому (кваліфікаційному) рівні з метою встановлення відповідності рівня професійної підготовки вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця.

Державна (екзаменаційна) комісія створюється за наказом керівника вищого навчального закладу як єдина для денної (стаціонарної) і заочної (дистанційної) форм навчання по кожній спеціальності. При наявності великої кількості випускників створюється кілька комісій, але однієї і тієї ж спеціальності. При малій кількості випускників може бути організована об'єднана комісія для споріднених спеціальностей.

Екзаменаційна комісія перевіряє теоретичну і практичну підготовку випускників; вирішує питання про присвоєння їм відповідного освітнього рівня (кваліфікації), вручення державного документа про освіту (диплому); систематизує пропозиції щодо поліпшення якості освітньо-професійної підготовки фахівців у ВНЗ.

Екзаменаційна комісія створюється щорічно і діє протягом календарного року. До складу комісії входять голова і члени комісії. Голова комісії призначається міністерством, якому підпорядкований вищий навчальний заклад, за пропозицією ректора вузу з числа провідних науково-педагогічних працівників.

До складу комісії входять: декан факультету або його заступник, завідувачі кафедр, професори, доценти (викладачі) профільюючих кафедр, провідні спеціалісти виробництва і працівники науково-дослідних інститутів. Персональний склад членів державної комісії затверджується ректором вищого навчального закладу не пізніше, ніж за місяць до початку роботи державної комісії.

Робота державних екзаменаційних комісій проводиться в терміни, передбачені навчальними планами ВНЗ. Графік роботи комісії затверджується ректором вищого навчального закладу. Розклад роботи комісії, погоджений з головою, затверджується проректором по навчальній роботі на підставі представлення декана факультету і доводиться до відома студентів не пізніше, ніж за місяць до початку складання державних іспитів або захисту дипломних проектів (робіт).

До складання кваліфікаційних іспитів і захисту дипломних проектів (робіт) допускаються студенти, що виконали усі вимоги навчального плану. Списки студентів, допущених до складання державних іспитів або захисту дипломних проектів (робіт), пред'являються в державну комісію деканом факультету. Державній

комісії перед початком іспитів або захисту дипломних проектів (робіт) деканом факультету представляються зведені дані про виконання студентами навчального плану і отримані ними оцінки по теоретичних дисциплінах, курсовим проектам (роботам), практикам, державним іспитам (тільки перед захистом дипломних чи проектів робіт).

Екзаменаційній комісії можуть бути представлені також інші матеріали, що характеризують наукову і практичну цінність виконаного проекту (роботи) - друковані статті за темою досліджень, документи, що вказують на практичне її застосування.

Складання кваліфікаційних іспитів (захист дипломних проектів) проводиться на відкритому засіданні державної комісії при обов'язковій присутності голови комісії. Захист дипломних проектів (робіт) може проводитися як у вузі, так і на підприємствах, для яких дипломна тематика представляє науково-теоретичний чи практичний інтерес.

Комплексний кваліфікаційний іспит проводиться як комплексна перевірка знань студентів по дисциплінах, передбачених навчальним планом. Іспити проводяться за білетами, складеними у повній відповідності з існуючим положенням про організацію навчального процесу у вищій школі. Тривалість комплексних кваліфікаційних іспитів не повинна перевищувати шести академічних годин у день.

Результати захисту дипломних проектів (робіт) і складання державних іспитів визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» і оголошуються в той же день після оформлення протоколів засідання державної комісії. Здобувачу, який захистив дипломний проект (роботу), склав державні іспити відповідно вимогам освітньо-професійної програми, рішенням державної комісії присвоюється відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень (кваліфікація) і видається державний документ про освіту (диплом).

Здобувачу, який одержав підсумкові оцінки «відмінно» не менш як по 75 % навчальним дисциплінам, передбачених навчальним планом, а по інших дисциплінах - оцінки «добре», склав державні іспити і захистив дипломний проект (роботу) на оцінку «відмінно», а також з кращого боку проявив себе у науковій роботі, видається диплом про освіту з відзнакою.

Рішення про оцінку рівня сформованості знань при захисті дипломного проекту (роботи), а також про присвоєння студенту-

випускнику відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня і видачу йому державного диплому приймається державною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, що брали участь у засіданні. При однаковій кількості голосів «за» і «проти» голос голови є вирішальним.

Здобувач, який при складанні державного іспиту або при захисті дипломного проекту (роботи) одержав незадовільну оцінку, відчисляється з вищого навчального закладу і йому видається відповідна академічна довідка. У випадках, коли захист дипломного проекту (роботи) визнається «незадовільним», державна комісія встановлює, можливість студента надати на повторний захист той самий проект із доробкою, або зобов'язує його писати дипломну роботу за новою темою.

Усі засідання державної комісії протоколюються. У протоколи вносяться оцінки, отримані на державних іспитах (захисті дипломного проекту), записуються питання, що задавалися студенту, оцінювані відповіді, зауваження членів комісії, вказується отриманий освітньо-кваліфікаційний рівень, робиться відмітка про видачу диплома про освіту. Протоколи підписують голова і члени державної комісії, що брали участь у засіданні. Книга протоколів зберігається у вищому навчальному закладі.

По завершенні роботи екзаменаційної комісії її голова складає звіт. У звіті голови комісії відбивається аналіз рівня підготовки випускників і якості виконання дипломних проектів (робіт); відповідності їх тематики сучасним проблемам, загальної оцінки знань здобувачів, недоліків у підготовці по окремих дисциплінах. На основі аналізу голова дає рекомендації науково-педагогічному колективу ВНЗ з поліпшення навчального процесу. Звіт голови державної комісії обговорюється на засіданні вченої ради факультету.

5.4. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Управління якістю підготовки фахівців багато в чому визначається системою зворотного зв'язку на етапах вхідного, поточного, проміжного, підсумкового і відстроченого контролю, який називають ще контролем залишкових знань. Для проведення контролю знань студентів через обмеженість часу зручно використовувати тестові програми. Основна мета тестового